

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 3, September 2017, p. 768-776

Received	Reviewed	Published	Doi Number
23.07.2017	11.08.2017	27.09.2017	10.18298/ijlet.1851

The Superlative Function of Gerund Suffix {-mAk kadar}

Turgay SEBZECİOĞLU¹ & Murat AKSAKALLI²

ABSTRACT

Fundamental objective of this study is to provide an evidence over {-mAk kadar} that the degree of superlative in Turkish could be strengthened by means of different linguistic units apart from the structure of "most + Adjective + noun", as it could be seen over the example sentence of *Sınıfın en çalışkan öğrencisi Cem'*dir "The most hard worker student of the classroom is Cem". In the teaching process of Turkish as both mother tongue and foreign language, mentioning the compound gerund of {-mAk kadar} as well as other linguistic units when speaking of superlative will allow comprehensive understanding of the subject. The comparison dimension of the gerund of {-mAk kadar} is rather strong subject to weighted contribution of the preposition of "as much as". It could make comparison over both the superlative ("There is no difficult job in this world **as much as** cleaning this house") and equative ("Playing guitar is difficult **as much as** playing piano"). There are two basic points of the superlative structured with {-mAk kadar}. The first is context-dependent; the second is that degree of superlative that arise in the sentence represent subjective attitude of the speaker regarding the world rather than a direct coding of the real world. The fact that gerund of {-mAk kadar} includes a subjective comparison in structuring superlative is evidenced by usability of "I think" in the beginning of a sentence ("I think, there is no difficult job **as much as** cleaning this house"). On the other hand, the fact that superlative degree structured by the gerund of {-mAk kadar} has subjective nature connotes that it could be a significant unit which contributes into formation of sentence mode. Indeed, when sentences with certainty mode such as *Bana göre İstanbul'da büyü-mek kadar büyük bir nimet olamaz* "I think, there is no blessing **as much as** growing up in Istanbul" are considered, it is realized that subjectivity given by superlative degree the gerund of {-mAk kadar} plays primary role in formation of mode. Accordingly, it could be concluded that the unit that emerges by means of {-mAk kadar} is sort of modal adverb.

Key Words: {-mAk kadar}, superlative, equative, context-dependent, subjectivity

{-mAk kadar} Ulacının En Üstünlük Derecesi Bakımından İşlevi

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçede *en üstünlük derecesinin Sınıfın en çalışkan öğrencisi Cem'*dir tümcesinde olduğu gibi, yalnızca *en + Sıfat + Ad* yapısıyla değil, farklı dilsel birimlerle de gerçekleştirilebileceğini, {-mAk kadar} bileşik ulacı üzerinden göstermeye çalışmaktır. Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde, *en üstünlük derecesinden söz ederken diğer birimler yanında {-mAk kadar}'dan da söz etmek konunun daha kapsamlı öğrenilmesini sağlayacaktır. {-mAk kadar}, özellikle kadar ilgecinin ağırlıklı katkısından dolayı kıyaslama yönü oldukça yüksek bir ulaştır. Kıyaslamayı en üstünlük derecesi üzerinden yapacağı gibi (Dünyada bu evi temizle-mek kadar zor bir iş yoktur) eşitlik derecesi üzerinden de yapabilmektedir (Gitar çalmak piyano çalmak kadar zordur). {-mAk kadar}'la aktarılan en üstünlük derecesinin iki temel noktası bulunmaktadır. İlki, bağlam bağımlı olması, ikincisi ise tümcedeki en üstünlük derecesinin gerçek dünyanın doğrudan kodlaması değil, konuşucunun gerçek dünyaya ilişkin öznel bir tutumunu yansıtmasıdır. {-mAk kadar}'ın kattığı öznel, "bence" sözcüğünün tümcede her zaman kullanılabilmesiyle (Bence dünyada bu evi temizle-mek kadar zor bir iş yoktur) kanıtlanmış olmaktadır. Öte yandan, {-mAk kadar}'ın öznel niteliği, tümcenin kipine katkıda bulunan önemli bir birim olabileceğini akla getirmektedir. Gerçekten de kipi kesinlik olan *Bana göre İstanbul'da büyü-mek kadar büyük bir nimet olamaz* benzeri tümcelere bakıldığında {-mAk kadar}'ın kattığı öznel kipi biçimlenmesinde başat bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkılarak tümcede {-mAk kadar} ile ortaya çıkan birimin bir tür kiplik belirteci olduğu söylenebilir.*

Anahtar Kelimeler: {-mAk kadar}, en üstünlük derecesi, eşitlik derecesi, bağlam bağımlı, öznel.

¹ Yrd.Doç.Dr, Mersin Üniversitesi, sebzecioglu@yahoo.com.

² Doktor öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, murataksakalli62@gmail.com.

1. Giriş

Bileşik {-mAk kadar} ulacının *en üstünlük derecesinden* (superlative) literatürde hemen hemen hiç söz edilmemiş olması, bu çalışmanın ortaya çıkmasını güdüleyen temel dinamiklerden biri olmuştur. Öte yandan {-mAk kadar} bileşiğinde en üstünlük derecesinin en temel kurucusu olan birim *kadar* ilgecidir ve (1a-d)'de görüldüğü gibi başka yapılarla da benzer derecelendirme işlevini gerçekleştirebilmektedir. Buna karşın, literatürde *kadar* ilgecinin en üstünlük derecesi işlevine {-mAk kadar} ulacında olduğu gibi pek değinilmemiştir.

- (1) a. Bu sıcakta burada bulun-mak *kadar* bir zulüm olamaz! (-mAk kadar)
- b. Sebzeleri mevsiminde yeme-si *kadar* güzel bir şey var mı? (iyelikli sözcükten sonra)
- c. Sen-in *kadar* zor bir insan görmedim. (tamlayan durumlu ilgeç öbeği)
- ç. Üzerin-deki *kadar* çirkin bir elbise görmedim. (-DAki kadar)
- d. *Bu kadar* da fazla! (işaret sıfatıyla)

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçede en üstünlük derecesinin *Türkiye'nin en büyük şehri İstanbul'dur* tümcesinde olduğu gibi, yalnızca *en + Sıfat +Ad* yapısıyla değil, farklı dilsel birimlerle de gerçekleştirilebileceğini {-mAk kadar} ulacı üzerinden göstermeye çalışmaktır. Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde en üstünlük derecesinden söz ederken {-mAk kadar} bileşik ulacından söz etmek konunun daha kapsamlı öğrenilmesini sağlayacaktır. Bu çalışmanın kapsamı dışında olsa da aynı durum *kadar* ilgeci için de geçerlidir ve başkaca çalışmalarda ona da bu açıdan yer verilmelidir.

{-mAk kadar} ulacının *kıyaslama* (comparison) yönü, özellikle *kadar* ilgecinin ağırlıklı katkısından dolayı oldukça yüksektir. Kıyaslamayı en üstünlük derecesi üzerinden yapacağı gibi ("Dünyada bu evi temizle-mek *kadar* zor bir iş yoktur.") *eşitlik derecesi* (equative) üzerinden de yapabilmektedir ("Gitar çalmak piyano çalmak *kadar* zordur"). {-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesinde sunduğu karşılaştırmanın iki temel noktası bulunmaktadır: Bunlardan ilki, en üstünlük derecesinin *başlam bağımlı* (context-dependent) olması, ikincisi ise tümcede ortaya çıkan en üstünlük derecesinin gerçek dünyanın bir aktarımı değil, konuşucunun gerçek dünyaya ilişkin *öznel* (subjective) bir tutumunu yansıtmasıdır. {-mAk kadar} ulacının bulunduğu tümcede oluşan özneliğin kanıtı "bence" sözcüğünün bu tür tümcelerde her zaman kullanılabilmesiyle ("Bence dünyada bu evi temizle-mek *kadar* zor bir iş yoktur.") kanıtlanmış olmaktadır.

Bu çalışma, *Giriş* olan bu bölümle birlikte dört temel bölümden oluşmaktadır. İkinci bölüm olan *Kavramsal Çerçeve* üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu alt başlıklarda sırasıyla, en üstünlük derecesi kavramı, Türkçede en üstünlük derecesi ve {-mAk kadar} ulacının temel kurucusu olan *kadar* ilgecinin en üstünlük derecesi üzerinde durulmuştur. {-mAk kadar} *Ulacının En üstünlük Derecesi Bakımından İşlevi* adlı üçüncü bölümde, bu çalışmanın temel amacı olan {-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesi işlevine odaklanılmış ve örnek tümceler üzerinden çeşitli çözümlenmeler yapılmıştır. *Sonuç* bölümünde ise makalenin amacı ve ortaya çıkan bulgular üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. En Üstünlük Derecesi

En üstünlük derecesi için aşamalı bir karşılaştırma veya genişlemenin en üst noktasıdır, denebilir. Birçok dilde olduğu gibi Türkçede de en üstünlük derecesinin, aşamalı bir anlamsal genişlemenin uç noktasını işaretlediği söylenebilir.

- (2) a. **Türkçe**
güzel > daha güzel > en güzel
- b. **İngilizce (Anttila, 1972: 17)**
high (“yüksek”) > higher (“daha yüksek”) > the highest (“en yüksek”)
- c. **Latince (Anttila, 1972: 17)**
altus (“yüksek”) > altior (“daha yüksek”) > altissimus (“en yüksek”)
- ç. **Almanca (Anttila, 1972: 17)**
höch (“yüksek”) > höher (“daha yüksek”) > höchst (“en yüksek”)
- d. **Farsça (Bangı, 1971: 31):**
Zibâ (“güzel”) > zibâter (“daha güzel”) > zibâterîn (“en güzel”)
- e. **Çince (Chris Hsieh ve Zheng Shen, 2016: 18)**
piàoliang (“güzel”) > bǐ piàoliang (“daha güzel”) > zuì piàoliang (“en güzel”)

Gerçekte *güzel > daha güzel > en güzel* biçiminde temel derecelendirmeler dışında dillerde *oldukça yüksek* (“rather high”) örneğinde olduğu gibi ara derecelendirmeler de söz konusu olabilmektedir.

Derecelendirme her sıfatla oluşturulamamaktadır. Anlamsal düzlemde bakıldığında sıfatların aşamalanabilir (derecelenebilir) olması gerekmektedir. Özel yargıların anlamsal desenini dokuyan güzel, iyi gibi sıfatları derecelendirmek genel olarak bir kısıtlama taşımamaktadır: *daha güzel, en güzel; daha iyi, en iyi* vb. Örneğin, Türkçede, “ayırma, özgülleme” anlamı taşıyan kışlık, mevsimlik benzeri sıfatları derecelendirmek her zaman için kabul edilebilir değildir: *?Ayşe'ninki seninkinden daha kışlık bir elbiseydi, *Sınıftaki en kışlık elbise seninkiydi, *Bu yazın en mevsimlik işçisi Ahmet'ti*. Derecelendirilemeyen bu sıfatlara açık bir derecelendirme özelliği eklenirse dilbilgisel tümceler kurulabilir: *Sınıftaki en kalın kışlık elbise seninkiydi*. Tümcedeki ad öbeğine eklenen *kalın* sıfatı *kışlık* sıfatına fazladan bir özellik katarak derecelenebilmesini sağlamıştır. En üstünlük derecesinde bazen biçimbilimsel kısıtlamalar da söz konusu olabilmektedir. Sözelimi, İngilizcede *-er, -est* biçimbirimleriyle her sıfat üzerinden karşılaştırma veya en üstünlük derecesi oluşturulamamaktadır (Radford ve diğ., 2003: 160): **sarcasticer, *sarcasticest*.

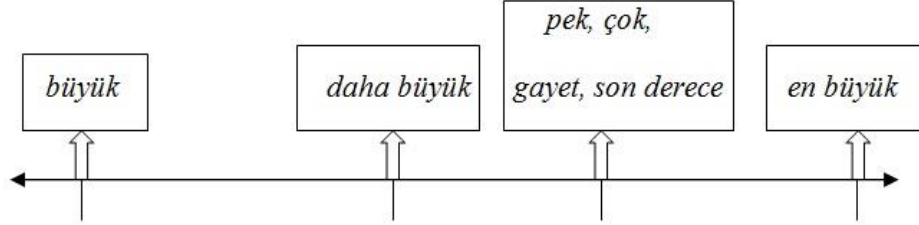
2.2. Türkçede En Üstünlük Derecesi

Türkçede bir sıfattan önce kullanılan *en* belirteci en üstünlük derecesini oluşturur (Göksel ve Kerslake, 2005: 200; Kornfilt, 1997: 418; Sebzecioğlu, 2016: 334). *en* belirtecinin yanı sıra *pek, pek çok, çok, gayet, son derece, oldukça* gibi belirteçler kullanılarak da en üstünlük anlamı gerçekleştirilebilmektedir.

- (3) a. Sınıfın **en** büyük öğrencisi Ali'dir.
- b. Mersin'dekilerle karşılaştırılırsa, hiç şüphesiz **pek** büyük bir tesistir.
- c. Mersin'dekilerle karşılaştırılırsa, hiç şüphesiz **çok** büyük bir tesistir.
- ç. Mersin'dekilerle karşılaştırılırsa, hiç şüphesiz **gayet** büyük bir tesistir.
- d. Mersin'dekilerle karşılaştırılırsa, hiç şüphesiz **son derece** büyük bir tesistir.

Gerçekte *en* derecelenmede tepe noktasını (“uç nokta”) gösterirken *pek, çok, gayet, son derece* belirteçleri tepe noktasından bir önceki noktayı işaret etmektedir (bk. Şekil 1). Dolayısıyla, Türkçede temel en üstünlük derecesinin *en* belirteciyle aktarıldığı söylenebilir.

Şekil (1) *pek, çok, gayet, son derece, oldukça* belirteçlerinin derecelendirme noktası

Sebzecioğlu (2016), pekiştirme yapıları ve pekiştirme amaçlı kullanılan *ikilemelerin* (duplications) de, (4a-b)'de görüldüğü gibi, dereceleme görevini yerine getirebileceğini söylemektedir (s. 335). *Ekonomi ilkesi* (economy principle) gereği *en* belirtecinin tam ve yarı ikilemelerle birlikte kullanılmaması, ikilemelerin en üstünlük derecesini taşıdığı bir göstergesidir: *en güzel elbise, *en güzel güzel elbise, *en güpgüzel elbise* vb. En üstünlük derecesi aktarma görevi *masmavi* gibi *yarı ikilemelerde* (partial reduplications) daha belirgindir.

- (4) a. Masmavi gözleri Afyon göğünü tarıyordu.
b. Mavi mavi bakabilen bir başka göz yoktu Çanakkale yangınında.

Derecelendirmeler sıfatlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu bilginin dilbilgisel kanıtı, adların ve eylemlerin doğrudan derecelendirilememesidir: **en şehir, *daha şehir, *en koş-, *daha koş-* vb. Derecelendirenler sıfatlar olsa da en nihayetinde derecelendirme adlara veya yüklemün temel kurucusu olan eylemlere yöneliktir. “İstanbul Türkiye’nin en büyük şehridir” dediğimizde sonuç olarak kıyaslanan büyüklük *şehir* olgusu, “Takımda kimse Ayşe kadar hızlı koşamıyor” dediğimizde ise kıyaslanan hızlilik *koş-* eylemidir; yani büyüklük *şehir* olmakla, hızlilik ise *koş-* eylemiyle ilişkilidir. Kıyaslanmanın konuları, yani kıyaslananlar ise *İstanbul* ile *Ayşe*’dir.

2.3. En Üstünlük Derecesi Açısından “kadar” İlgeci

Giriş bölümünde {-mAk kadar} yapısıyla aktarılan en üstünlük derecesinin {-mAK} eylemsi ekinden çok kadar ilgeciyle gerçekleştirildiğinden söz edilmişti. Bundan dolayı, bu çalışmada, {-mAk kadar} bileşiğinin derecelendirme işlevine değinmeden önce *kadar* ilgecinin literatürde sözü edilen temel işlevlerine değinmek aydınlatıcı olacaktır.

İlgeçler, bağlı bilgilerin ve ilişkilerin adlarıdır. Bu özellikleriyle, sözlük birimleri arasında apayrı bir yere sahiptir. İlgeçler, *dilbilgisel* (“görevsel”) ve *bağımsız* (“özgür”) biçimbirimlerdir (Adalı, 2004). Öbek kurabilmek için her zaman ad ya da ad soylu bir sözcüğe gereksinim duyarlar (→ Ad/ AÖ + durum eki + İlgeç): *adam-Ø gibi, sen-in için* vb. (Sebzecioğlu, 2016: 353). Dolayısıyla, kendi başlarına kullanılmayan ilgeçler söz, söz öbeği ve tümce gibi dil birimleriyle kullanılabilen ve onlara değişik anlam renkleri katan veya onları çekime sokan sözlük veya söz dizimi birimleridir (Karaağaç, 2012: 433). İlgeçler, birlikte kullanıldığı sözcüklerin, sözcük gruplarının ve tümcelerin kullanımına ve anlatım yeteneklerine yardım eder ve onlar arasında çeşitli anlam ilgisi kurar. Bu bakımdan, ilgeçler yardımcı sözcüklerdir (Eker, 2015: 314). İlgeçler, tümce içerisinde amaç, araç, neden-sonuç, benzetme ve görelilik gibi birçok anlam ilgisi kurar (Bilgin, 2006: 289).

İlgeçler, birçok dilbilgisi kitabında maddeler hâlinde açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Ancak, her dil bilgisi kitabında her ilgecin bütün işlevleri örneklendirilerek açıklanmamıştır. Eski Türkçe ile Orta Türkçede kullanılmayan, Harezmi ve Anadolu metinlerinde görülen ve geniş ve yaygın kullanımını Osmanlı Türkçesi döneminde kazanmaya başlayan (bk. Hacıminoğlu, 2015: 49) kadar da bu ilgeçlerden biridir. Dilbilgisi kitaplarında *kadar* ilgecinin çeşitli işlevlerine yer verilmiş; ancak tespit ettiğimiz *en üstünlük derecesi* üzerine bazı sezdirimsel örnekler ve ibareler dışında herhangi bir açıklamaya rastlanmamıştır.

Kadar ilgeci, Türkiye Türkçesi dilbilgisi kitaplarında çeşitli biçimbirimlerle sınırlama, benzerlik, zaman ve sınırlandırma kategorilerinde değerlendirilmiştir. Yapısal olarak da farklı biçimbirimlerle maddelenmiş ve işlevi açıklanmıştır. Hacıminoğlu (2015); *kadar* ilgecini; yalın durum, *{-(y)A kadar}*, *{-cAyA kadar}* biçimlerine ek olarak “iyelik ekli sözlerle”, “zamirlerin yalın hâli ile”, “zamirlerin ilgi hâli ile” ve “soru edatı ile” alt başlıkları hâlinde ele almıştır. Karaağaç (2012); zaman, benzerlik, karşılaştırma, nitelik ve nicelik, sınırlama ve sıralayıcı bağlayıcı edatlar başlıkları altında ele almıştır. Ergin (2004); *kadar* ilgecini, “son çekim edatları” başlığı altında ele alarak bunun miktar, derece, “rütbe edatı” olduğunu ifade etmiştir. Bilgin (2006); *kadar* ilgecinin eşitlik ve benzerlik ilgisi kurduğunu, yaklaşıklık ilgisi kurduğunu, *bu* ve *o* adlarıyla aşırılık ilgisi kurduğunu, *şu* adlı ile belirsiz bir miktarın değerini belirtmede kullanıldığını, bir eylemin veya bir durumun varlığı sınırı göstermede kullanıldığını, eylemin zamanının ya da bittiği yeri belirtmede kullanıldığını ifade etmiştir. Ediskun (2010); “miktarca kıyaslama”, “fiilimsi ile bir varlık arasında miktarca kıyaslama”, “eşitlik ilgisi” işlevlerinden bahsetmiştir. Gencan (2007); “eşitlik”, “benzerlik”, “sınırlama” ve “zaman” ifade etme işlevleriyle açıklamıştır. Banguoğlu (2011) ise *kadar* ilgecini “takı” başlığı altında ele almıştır. Miktar ve nitelik karşılaştırması; “yer”, “yön” ve “sınır” ilişkileri kategorisinde ele almıştır.

Sonuç olarak, *kadar* ilgecinin çalışmamıza konu olan *en üstünlük derecesi* işlevinin, dilbilgisi kitaplarında kendine yer bulamadığı anlaşılmaktadır. Yalnızca “rütbe edatı”, “aşırılık ilgisi” gibi bazı sezdirimsel ibarelere rastlanmaktadır. Buna karşın, *kadar* ilgeci, tek başına olduğu gibi farklı birimlerle biçimlenerek (*{-mAk kadar}* gibi) tümcelere *en üstünlük derecesi* işlevini katabilmekte ve bu işlevinin *miktar*, *karşılaştırma*, *sınırlama* ve *zaman* işlevleri kadar önemli olduğu birçok örnek üzerinden kanıtlanabilmektedir.

3. *{-mAk kadar}* Ulacının En Üstünlük Derecesi Bakımından İşlevi

{-mAk kadar} ulacı, eklendiği eyleme *en üstünlük derecesi* (superlative) işlevini “derecesinde”, “düzeyinde” anlamlarıyla katar. *{-mAk kadar}* ulacının en üstünlük işleviyle yer aldığı yapı şu şekilde görselleştirilebilir: *Eylem + {-mAk kadar} + Sıfat + Ad*. Doğal olarak bu dizilimde yer alan sözcük türleri tümcede bir öbek olarak da biçimlenebilir: *Sağlıksız koşullarda beslen-mek kadar [insanın sağlığını bozan]sö bir şey olamaz*. Dildeki eksilteler, *Eylem + {-mAk kadar} + Sıfat + Ad* diziliminin yine eksilteli bir görünümü olacağından farklı bir biçimlenme olarak değerlendirilemez: *Yüzmek kadar zor ~~bir spor~~ yok > Yüzmek kadar zor / zor olanı yok*. Öte yandan benzerlik işlevinde *kadar* ilgeci her zaman *Eylem + {-mAk kadar} + Sıfat + Ad* dizilimine (“Yüzmek koşmak kadar güzel bir spordur”) sahip olmak zorunda değildir. *{-mAk kadar}* üzerinden benzerlik eyleme odaklı olarak da ortaya konabilir: *Yüzmekten hoşlanıyorum kadar hoşlanıyorum*.

(5a-f)’de *{-mAk kadar}* ulacının en üstünlük derecesi işlevi, eşitlik işaretinden sonraki yeniden yazımlarla anlamsal olarak daha belirgin ve okunur kılınmıştır.

(5) **Kıyaslama: En üstünlük derecesi**

- a. Dünyada bu evi temizle-**mek kadar** zor bir iş yoktur = *Dünyada en zor iş bu evi temizlemektir.*
- b. İstanbul'da büyü-**mek kadar** büyük bir nimet olamaz = *En büyük nimet İstanbul'da büyümeştir.*
- c. Bir çocuğun hayallerini yok etmeye çalış-**mak kadar** zalimce bir şey olamaz = Bir çocuğun hayallerini yok etmek en zalimce şeydir.
- ç. Yüksek maaşlı bu işi kabul etme-**mek kadar** kafayı yedirtici başka bir seçim düşünemiyorum = Yüksek maaşlı bu işi kabul etmemek en kafayı yedirtici bir seçim.
- d. Bir insana "Çok kitap okuma" de-**mek kadar** abes bir laf olamaz = Bir insana söylenebilecek en abes laf "Çok kitap okuma" demektir.
- e. Kitap oku-**mak kadar** zor ve incelikli bir iş yok olsa gerek = En zor ve incelikli iş kitap okumak olsa gerek.
- f. Seninle konuş-**mak kadar** yorucu bir şey yok = Seninle konuşmak en yorucu iştir.

{-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesini aktarma sürecinde gözlemlenen iki temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki en üstünlük derecesinin *bağlam bağımlı* (context-dependent) olması, ikincisi ise tümcede ortaya çıkan en üstünlük derecesinin gerçek dünyanın bir yansıması değil, konuşucunun gerçek dünyaya ilişkin *öznel* (subjective) bir tutumunu yansımasıdır.

Tümce ve tümce ötesi dilsel desteklerle gerçekleşebilen en üstünlük derecesi, {-mAk kadar} ulacının bağlam bağımlı olduğunun altını çizen göstergelerden biridir. Öte yandan, söz konusu bağımlılık, {-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesini doğrudan tümceye yükleyecek kadar güçlü olmadığını da göstermektedir. {-mAk kadar} yapısının bağlam bağımlı olduğunu gösteren en önemli kanıtlardan biri de farklı bir bağlamda *eşitlik derecesini* (equative) aktaran bir yapı olarak kendini göstermesidir.

(6) **Kıyaslama: Eşitlik derecesi**

- a1. Bu evi temizlemek bir tabak temizle-**mek kadar** kolaydır.
- a2. Bu evi temizlemek bir tabak temizle-**mek gibi** kolaydır.
- b1. Bir kediyi sevmek güzel bir müzik dinle-**mek kadar** rahatlatıcıdır.
- b2. Bir kediyi sevmek güzel bir müzik dinle-**mek gibi** rahatlatıcıdır.
- c1. Benim için resim yapmak neredeyse uç-**mak kadar** heyecan vericidir.
- c2. Benim için resim yapmak neredeyse uç-**mak gibi** heyecan vericidir.
- ç1. Bilim adamının görevi bilgiyi öğren-**mek kadar** yeni bilgiyi de oluşturmaktır.
- ç2. *Bilim adamının görevi bilgiyi öğren-**mek gibi** yeni bilgiyi de oluşturmaktır.
- d1. Yemeği sunmak yap-**mak kadar** önemlidir.
- d2. ?Yemeği sunmak yap-**mak gibi** önemlidir.

(6)'daki ilk tümcelerin eşitlik aktaran {-mAk gibi} yapısıyla yeniden yazımı {-mAk kadar}'ın eşitlik işlevini kanıtlayan bir ölçü olarak sunulabilir. Ne var ki, (6ç2)'deki dilbilgisizlik, (6d2)'deki düşük kabul edilebilirlik {-mAk gibi} yapısının ağırlıklı olarak *benzerlik* işlevi taşımasından dolayı *ölçü* ve *derece* bildiren {-mAk kadar} ile her zaman örtüşmeyeceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, {-mAk kadar} ulacının {-mAk gibi} yapısına kıyasla daha yaygın ("dil kullanıcıları tarafından daha tercih edilebilir") olduğunu bir not olarak düşmek gerekir.

{-mAk kadar} ulacı katkısıyla oluşturulan en üstünlük derecesinin öznel bir kıyaslama içerdiğine ilişkin görüş, kişisel düşünce aktarmak için genellikle tümce başında kullanılan “bence”, “bana göre”, “benim düşünceme göre”, “kanaatimce” gibi sözler kullanılarak kanıtlanabilir. (5) ve (6)’daki tümceler “bence” sözcüğü eklenerek yeniden oluşturulduğunda anlamsal düzlemde ortaya dilbilgisidışı bir yapının ortaya çıkmaması, {-mAk kadar} ulacıyla oluşturulan en üstünlük derecesinin öznel bir niteliğe sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Benzer bir biçimde eşitlik derecesi de öznellik içermektedir.

(7) **en üstünlük derecesi**

- a. **Bence** dünyada bu evi temizle-mek kadar zor bir iş yoktur.
- b. **Bence** İstanbul’da büyü-mek kadar büyük bir nimet olamaz.

eşitlik derecesi

- c. **Bence** bu evi temizlemek bir tabak temizle-mek kadar kolaydır.
- ç. **Bence** bir kediyi sevmek güzel bir müzik dinle-mek kadar rahatlatıcı.

(7)’deki tümcelerin öznelliği dil kullanıcılarını rahatsız etmezken Bence Türkiye’nin en kalabalık şehri İstanbul’dur tümcesindeki öznellik, gerçek dünyaya ilişkin kesin bir bilginin öznel bir anlatımını içerdiğinden dil kullanıcıları için kabul edilebilir olmayacaktır. {-mAk kadar} yapısı dışında kadar ilgeciyle oluşturulan en üstünlük dereceleri hem öznellik hem de nesnellik içerebilir: *Dünyada senin kadar paronayak bir insan görmedim* (öznel), *Hiç şüphe yok ki Türkiye’de İstanbul kadar kalabalık bir başka şehir yok* (nesnel). O hâlde, {-mAk kadar} ulacı özelinde, şöylesi bir çıkarımda bulunmak mümkün görünmektedir: {-mAk kadar} ulacıyla oluşturulan tümcelerin değişmez bir biçimde öznel yargılar içermesi, onu diğer yapılardan ayıran başlıca özelliklerinden biridir.

Öte yandan, {-mAk kadar} ulacıyla oluşturulan en üstünlük derecesinin öznel bir niteliğe sahip olması, tümcenin kip oluşumuna katkıda bulunan önemli bir birim olabileceğini akla getirmektedir. Gerçekten de (8)’deki tümcelerin kipine bakıldığında {-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesi ile kattığı öznelliğin kipi biçimlenmesinde başat bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkılarak {-mAk kadar} ulacıyla ortaya çıkan birimin bir tür *kiplik belirteci* (modal adverb) olduğu söylenebilir.

- (8) a. Bana göre İstanbul’da büyü-mek kadar büyük bir nimet olamaz. (Kesinlik kipi)
 b. Kitap oku-mak kadar zor ve incelikli bir iş yok olsa gerek. (Olasılık kipi)
 c. Yüksek maaşlı bu işi kabul etme-mek kadar kafayı yedirtici başka bir seçim düşünemiyorum. (Öfke kipi)

(8a)’da öznel bir yargı bulunsa da tümcenin kipini “kesinlik” yapan konuşucunun öne sürdüğü yargıya karşı olan tutumudur. Konuşucu, tümcenin kipini biçimlendiren şöyle bir sav ortaya koymuş olmaktadır: “Söylediğim sizin için oldukça öznel olabilir; ama benim için kesinlik derecesinde doğrudur”. (8b) ve (8c) tümcelerinde “olasılık” ve “öfke” özü itibarıyla öznellik taşıdığından zaten {-mAk kadar} ulacının ruhuna uygun bir bileşimin ortaya çıktığı söylenebilir.

4. Sonuç

Türkçe dilbilgisi çalışmalarında veya öğretiminde görülen eksiklerden biri *ulamalar* (categories) veya işlevlerin yalnızca en çok bilinen temel yapılarla aktarılmasıdır. Sözelimi, sayı ulamı yalnızca {+lAr}, olumsuzluk ulamı ise {-mA-} ve {değil} biçimbirimleri ile sınırlı olarak anlatılmaya çalışılır. Oysaki, sayı ve olumsuzluk kategorilerini taşıyan başkaca biçimbirimler de bulunmaktadır. Benzer bir biçimde en üstünlük derecesini de öğrenci ve öğrencilere yalnızca *en + Sıfat +Ad* yapısıyla (“Sınıfın en çalışkan öğrencisi Cem’dir” gibi) aktarmak Türkçenin benzer işlevi taşıyan {-mAk kadar} gibi yapıların göz ardı edilmesine neden olacaktır. Bunun sonucunda, özellikle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen

öğrenciler, dilin bütün olanaklarını görerek farklı bağlamlarda tümce üretebilme becerisini geliştirme olanağı bulamayacaktır.

Bileşik {-mAk kadar} ulacının en üstünlük ve eşitlik derecesini aktaran en önemli birimi hiç kuşkusuz kadar ilgecidir. Buna karşın {-mAk kadar} bileşiğinin doğal olarak artık {-mAK} eylemsi eki ve kadar ilgecinden ayrı bir biçim ve işleve büründüğü de akıldan çıkarılmamalıdır. Bu doğrultudan bakıldığında, {-mAk kadar} ulacının en üstünlük derecesini aktarma sürecinde kendine özgü iki temel nokta içerdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, en üstünlük derecesine yönelik işlevin bağlam bağımlı bir özellik sergilemesidir. Aynı yapının farklı bağlamlarda eşitlik derecesini aktarabilmesi bu çıkarımı doğrulamaktadır: *Bence bu evi temizlemek bir tabak temizle-mek kadar kolaydır.* İkinci nokta ise {-mAk kadar} ulacıyla sağlanan en üstünlük derecesinin konuşucunun öznel yorumuna dayanmasıdır. Sözelimi, *Bence İstanbul'da büyümek kadar büyük bir nimet olamaz* tümcesinde görüldüğü gibi, konuşucunun öznel yorumu kıyaslanmanın tetikleyici unsurudur; yani, *Türkiye'nin en büyük şehri İstanbul'dur* tümcesinde olduğu gibi genel geçer bir gerçeklikten söz edilmemektedir. {-mAk kadar} ulacının öznel yorumu, aynı zamanda konuşucunun olay ya da duruma karşı tutumu demek olduğundan tümcenin kipine de bu doğrultuda belirleyici bir katkı sağlamaktadır. Sözelimi, *Bana göre İstanbul'da büyümek kadar büyük bir nimet olamaz* tümcesinde {-mAk kadar} ulacı kesinlik kipinin oluşumuna katkıda bulunan dilsel birimlerden biri olmuştur. Buradan yola çıkılarak {-mAk kadar} ulacıyla ortaya çıkan birimin bir tür *kiplik belirteci* (modal adverb) olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Adalı, O. (2004). *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Anttila, R. (1972). *An introduction to historical and comparative linguistics*. New York: Macmillan.
- Bangi, İ. (1971). *Farsça Dil Bilgisi (Grameri)*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- Bilgin, M. (2006). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayınları.
- Chris, H. ve Zheng, S. (2016). The 'Associative Reading' of DPs and the Quantity vs. Quality Distinction. *Proceedings of The Semantics of African, Asian and Austronesian Language 2*, s. 18-35.
- Ediskun, H. (2010). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2015). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2004). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tekağaç Yayınları.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish (A Comprehensive Grammar)*. London and New York: Routledge.
- Günay, V. D. ve diğ. (2014). Eşitlik ve Üstünlük Belirten Sıfat ve/ya da Belirteçlerin İşlevlerinin Betimlenmesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarındaki Kullanım Durumu. *Türkçe Eğitiminde Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

-
- Haceminođlu, N. (2015). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish (Descriptive Grammars)*. London: Routledge.
- Radford, A. ve diğ. (2003). *Linguistics: An Introduction*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town. Cambridge University Press.
- Sebzecioğlu, T. (2016). *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.